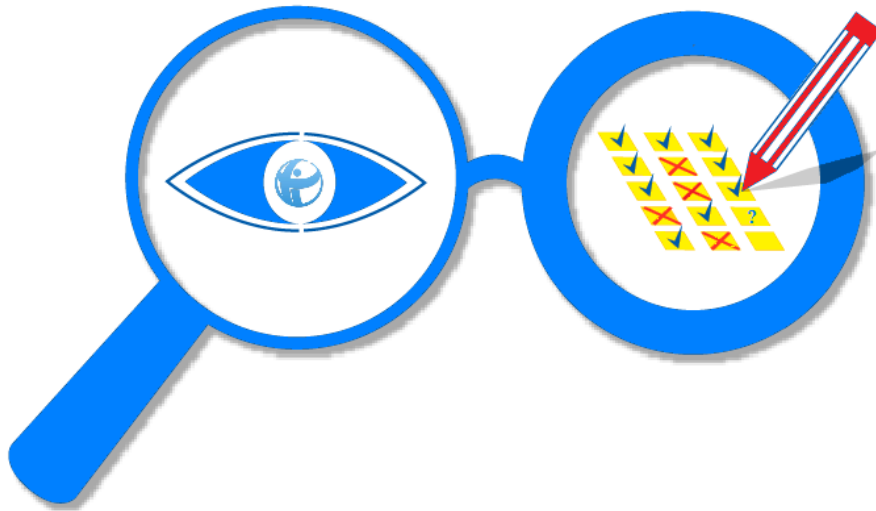

Dövlət Orqanlarına Verilmiş Tövsiyələrin İcrası Üzrə

YEKUN MONİTORİNG HESABATI

Azərbaycan Şəffaflıq Tərəfdaşlığı Layihəsi
2012-2016

Bakı, sentyabr 2016

MÜNDƏRİCAT

I.	GİRİŞ	4
II.	ƏMƏK VƏ ƏHALİNİN SOSIAL MÜDAFİƏSİ	
	Pensiyalar	5
	Əmək münasibətləri və işsizlik	6
	Ünvanlı Sosial Yardım	7
	Hökumət-vətəndaş münasibətləri	8
	Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının qorunması	9
III.	ƏDLİYYƏ NAZİRLİYİ	12
IV.	DAŞINMAZ ƏMLAKIN QEYDİYYATI VƏ İDARƏ OLUNMASI (Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi və digər müvafiq qurumlar)	16
V.	KOMMUNAL XİDMƏTLƏR (Azəriqaz İB & Azərsu ASC & Azərişıq ASC)	20
VI.	DİGƏR SAHƏLƏR	
	i. Daşınmaz əmlakın satışından vergi tutulması	22
	ii. Dövlət qulluqçularının işə qəbulu və xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi	22
	iii. İctimai xidmətin keyfiyyəti	23
	iv. Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamalar	23
	v. Lisenziyaların verilməsi	24
	vi. Hökumət-vətəndaş münasibətləri	25
	vii. Müəllimlərin diaqnostik qiymətləndirilməsi	27
	Əlavə No 1: ŞA tərəfindən sentyabr 2012- sentyabr 2016-cı illərdə AŞT layihəsi çərçivəsində müxtəlif dövlət qurumları ilə keçirilmiş dəyirmi masaların siyahısı	29
	Əlavə 2: ŞA tərəfindən sentyabr 2010- sentyabr 2012-cı illərdə AŞT layihəsi çərçivəsində müxtəlif dövlət qurumları ilə keçirilmiş dəyirmi masaların siyahısı	31

MİNNƏTDARLIQ

Bu hesabatın hazırlanması Amerika Birləşmiş Ştatları Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) vasitəsilə Amerika xalqının dəstəyi sayəsində mümkün olmuşdur. Hesabat "Şəffaflıq Azərbaycan" Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə İctimai Birliyi tərəfindən icra olunan "Azərbaycan Şəffaflıq Tərəfdaşlığı" Layihəsi (AŞT) çərçivəsində hazırlanıb. Məzmununa görə, "Şəffaflıq Azərbaycan" Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə İctimai Birliyi məsuliyyət daşıyır və hesabatda yazılanlar USAID və Amerika Birləşmiş Ştatları hökumətinin mövqeyini əks etdirməyə bilər.

"Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatı bu hesabatı ərsəyə gətirmiş ekspertlərə və verdikləri töhfəyə görə bütün şəxslərə, o cümlədən hökumət və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrinə öz dərin minnətdarlığını bildirir. Layihə heyəti "Azərbaycan Şəffaflıq Tərəfdaşlığı" Layihəsi üzrə bütün tərəfdaşlara, xüsusilə də QHT Platformasına qoşulmağa öz razılığını bildirmiş bütün Azərbaycan QHT-lərinə təşəkkür edir. Xüsusi təşəkkürlər AŞT Layihəsinə göstərdikləri dəyərli və davamlı dəstəyə görə USAID/Azərbaycan təşkilatının heyətinə ünvanlanır.

Müəlliflər: Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatının tədqiqat qrupu

Bu hesabatda təqdim olunan məlumatların düzgünlüyünü yoxlamaq üçün bütün səylər göstərilmişdir. Məlumatlar 1 sentyabr 2016-cı il tarixinə qədər olan dövr üçün düzgün hesab olunmalıdır. "Şəffaflıq Azərbaycan" təşkilatı bu məlumatların digər məqsədlər üçün və ya kontekstdən kənar istifadəsinə görə heç bir məsuliyyət daşımır.

© 2016 Müəlliflik hüququ "Şəffaflıq Azərbaycan" Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə İctimai Birliyinə məxsusdur.

I. GİRİŞ

Şəffaflıq Azərbaycan Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə İctimai Birliyi (bundan sonra ŞA) tərəfindən 4 il müddətində həyata keçirilən “Azərbaycan Şəffaflıq Tərəfdaşlığı” Layihəsi (AŞT) korrupsiya əleyhinə mübarizədə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının rolunun gücləndirilməsini və Azərbaycan Respublikası hökuməti tərəfindən elan olunmuş anti-korrupsiya strategiyasının əsas hədəflərinin və hökumətin ciddi əhəmiyyət daşıyan sahələrdə, o cümlədən Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı (AHT) çərçivəsində üzərinə götürdüyü öhdəliklərin həyata keçirilməsinin dəstəklənməsini nəzərdə tutur. AŞT layihəsinin əsas məqsədlərindən biri vətəndaş cəmiyyətinin şəffaflığının, institusional imkanlarının artırılması, bununla da onların korrupsiyanın azaldılmasına təsirini daha səmərəli etməkdir.

AŞT layihəsi hələ 2005-ci ildən fəaliyyət göstərən, İctimai Maraqların Müdafiəsi və Hüquqi Məsləhət Mərkəzlərinin (ALAC) əsasında təşkil edilmişdir. ALAC layihəsi ölkədə korrupsiyanın dinamikasını müəyyənləşdirmək, onun həll yollarını tapmaq və təhlilini aparmaq məqsədi daşıyan ictimai təşəbbüs olmuşdur. ALAC layihəsinin həyata keçirildiyi dövr ərzində çoxsaylı vətəndaş korrupsiya ilə bağlı ŞA-nın regional mərkəzlərinə müraciətlər etmişdir. Müraciətlər əsasında ŞA tərəfindən toplanmış statistik və təsvir xarakterli məlumatlar korrupsiya portfoliosu, korrupsiya sahəsində mövcud olan təhdidlər, tendensiyalar, eləcə də cəmiyyətdə korrupsiya barəsində formalaşmış fikirlər haqqında sistemli və aydın təsəvvürün formalaşdırılmasına kömək etmişdir. İctimai əsaslarda əldə olunmuş məlumatlar sayəsində ŞA yerli icmaların ehtiyaclarını daha yaxından öyrənmiş, ictimai vəkillik proqramları, o cümlədən institusional və sistem xarakterli korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində mövcud olan siyasət, strategiya və qaydalarda müsbət dəyişikliklərə gətirib-çıxaracaq təşəbbüslər üçün daha konkret hədəflər müəyyənləşdirmişdir.

Fəaliyyəti dövründə ALAC layihəsi çərçivəsində ŞA müxtəlif dövlət qurumları ilə ictimai vəkillik məqsədilə 2010-2012-ci illərdə 12, AŞT layihəsi çərçivəsində 2013-2016-ci illərdə isə 16 dəyirmi masa keçirmişdir.¹ Bu hesabat AŞT layihəsinin birinci mərhələsi olan 2013-2016-ci illərdə ŞA tərəfindən dövlət qurumlarına ünvanlanmış, eləcə də daha əvvəl ALAC layihəsi çərçivəsində verilmiş tövsiyələrin həyata keçirilməsinin qısa məzmununu əhatə edir. Biz, vətəndaşların qeydiyyatına alınması, kommunal xidmətlərin həyata keçirilməsi, sosial yardımların verilməsi və daşınmaz əmlak üzərində hüquqların qeydiyyatına alınması ilə məşğul olan və digər dövlət qurumlarını nəzərdən keçiririk. Hesabat, Azərbaycan hökuməti tərəfindən mərkəzi icra orqanlarına rəsmi internet məlumat mənbələrində elektron xidmətlərin göstərilməsinin təmin edilməsi barəsində verilən göstərişləri^{2,3} nəzərə alaraq, bu qurumların elektron xidmətlərinə xüsusi diqqət ayırır.

ŞA tərəfindən verilmiş tövsiyələr bir neçə ümumi istiqaməti əhatə edir:

- Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi;
- İnstitusional çatışmazlıqlara diqqətin artırılması;
- Elektron xidmətlərin göstərilməsi;
- Dövlət qurumlarının şəffaflığının və hesabatlılığının təmin olunması.

¹ Bütün tövsiyələr www.transparency.az veb sahifəmizdə azərbaycan dilində mövcuddur.

²2010-2012-ci illər üzrə İkinci “Elektron Azərbaycan” Dövlət Proqramı, Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin veb sahifəsi, www.mincom.gov.az

³AR Prezidentinin "Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərilməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında" 23.05.2011-ci il tarixli 429 nömrəli fərmanı, www.e-qanun.az

II. ƏMƏK VƏ ƏHALİNİN SOSIAL MÜDAFİƏSİ

İnstitusional səviyyədə mühüm yenilik Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun (DSMF) Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin (ƏƏSMN) strukturuna daxil edilməsidir.⁴ Eyni sahədə ortaq səlahiyyətlərə malik bu iki qurumun birləşdirilməsi bir çox mütəxəssis tərəfindən, o cümlədən ŞA-nın dəyirmi masalarında bir neçə dəfə səsəndirilmiş və təklifin tətbiqindən sonra da əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində lazımlı addım olaraq görülmüşdür.

a) Pensiyaların ödənişi və sosial sığorta

Nailiyyətlər

Pensiya statusunun rəsmiləşdirilməsi və pensiyaçının banka yönləndirilməsi artıq ASAN xidmət mərkəzi tərəfindən həyata keçirilə bildiyi üçün bu bir çoxları üçün, o cümlədən ASAN xidmət mərkəzlərinin fəaliyyət göstərdiyi ərazidə yaşayanlar üçün asanlıq yaradır.

2015-ci ilin sentyabr ayından etibarən işəgötürən-sığortaçı (həm fiziki, həm də hüquqi şəxslər) işəgötürənin qeydiyyatı üçün onlayn müraciət edə bilər. Bundan başqa, vətəndaşlar da artıq öz sığorta şəhadətnamələrini dəyişdirmək və dublikatını əldə etmək üçün www.e-gov.az portal vasitəsilə müraciət edə bilərlər.⁵

Problemlər

Lakin regionlarda, ASAN xidmət mərkəzlərinin hələ olmadığı yerlərdə pensiyaçıların rəsmiləşdirilməsi və plastik kartla təmin olunması ƏƏSMN-nin rayon şöbələrində həyata keçirilir və praktikada pensiya məbləğlərinin gec hesablanması, plastik kartlarının hazırlanmasında ləngimələrə və qeyri-rəsmi tələb və ödənişlərə yol açır. Əsasən əmək miqrantları və emiqrantlara pensiyaların təyin edilməsi və ya güzəştli şərtlərlə əmək pensiyasının təyin edilməsi proseslərində bir çox problemlər hələ də qalmaqdadır.

DSMF-nin göstərdiyi xidmətlərdən ən çox elektron təkmilləşməyə ehtiyac duyulan sahə sosial sığorta qeydiyyatı və hesabatıdır. Bir çox hallarda işçilər işə götürənlər tərəfindən sosial sığorta kartlarının sifariş edilib-edilməməsi barədə xəbərsiz olurlar. İşə götürənin (sığortaedən) bu istiqamətdə çəkdiyi çətinlik isə sosial sığorta kartlarının müvafiq quruma gedilərək əldə edilməsidir.

DSMF-yə hesabatların təqdim edilməsində texniki çətinliklər də var. Belə ki, bu hesabatları təqdim etmək üçün əvvəlcə B1 və B3 faylları kompüterə endirilməli, doldurulmalı və daha sonra fərdi elektron hesaba yüklənməlidir. Lakin bu səsəndiyi qədər sadə deyil. Faylların əksər hallarda kompüterlə uyğunsuzluq göstərməsi bu proseduru sadə vətəndaşlar üçün imkansız edir və İT mütəxəssislərinin də işə cəlb edilməsini qaçılmaz edir.

Bu iki hesabatın – B1 (əmək haqqı fondu barədə məlumat) və B3 (əmək haqqı fondundan hər işçiyə düşən sığorta haqqı barədə məlumat) hesabatlarının ayrı-ayrılıqda təqdim

⁴Əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18.03.2016-cı il tarixli Fərmanı, www.president.az

⁵ Sosial sığorta iştirakçılarının uçuğu sahəsində xidmətlər tam elektronlaşdırılıb? 16.10.2015, www.az.trend.az

edilməsi və müxtəlif müddətlərdə və dövrlərdə təqdim edilməsi pensiyaçıların pensiya kapitalının bir sıra hallarda düzgün hesablanmamasına gətirib çıxarır.

Təvsiyələr

- Pensiyalarla bağlı xidmətlərin elektronlaşdırılması prosesinin sürətləndirilməsinə ehtiyac var. Bura – pensiya təyinatı, sosial sığorta haqların ödənilməsi və digər xidmətlərlə bağlı sığortaolunanların məlumatlandırılması, eləcə də pensiyaçının şəxsi hesab vərəqəsini sığortaedən şəxsin elektron olaraq əldə edə bilməsi aiddir.
- Pensiyaçılar pensiyalarının azalması və artırılmasına dair hər hansı yeniliklə bağlı əvvəlcədən məlumatlandırılmalıdır. Qanunda da göstərilir ki, əmək pensiyasından tutulmalar və yaxud hər hansı artıq ödənilmiş məbləğlər yalnız pensiyaçının razılığı və ya məhkəmə qərarı ilə tutula bilər. Bu halda məhkəməyə müraciətdən əvvəl və məhkəmə qərarı verildikdən sonra pensiyaçıya bildiriş göndərməlidir. Təcrübədə pensiyaçılar pensiyalarının azalması barədə məlumatı yalnız pensiya ödənişi günü və ya kartlardan pensiya məbləğini çıxardan zaman öyrənə bilirlər.
- Özəl pensiya fondları haqqında qanun qəbul edilməlidir. Özəl pensiya fondlarının yaradılmasının stimullaşdırılması məqsədilə onlara münasibətdə müvafiq vergi güzəştləri və vergi azadolmaları tətbiq edilsin. Və ya həmin fondlarla bağlı dövlət təminatı sənədləri qəbul edilməlidir. Həmin qanunda özəl pensiya fondlarına edilən ödənişlər dövlət sosial müdafiə fonduna edilən ödənişlərə bərabər tutularaq vətəndaşlara hansı fonda ödəniş etməsi üçün seçim hüququ verilməlidir.
- Azərbaycanda yaşayan əmək miqrantlarının və yaxud xaricdə yaşayan Azərbaycan vətəndaşlarının sosial təminat hüquqlarının tam olaraq həyata keçirilməsi məqsədilə, bu sahədə hökumətlərarası sazişlərin sayı artırılmalıdır.
- Miqrasiyanı nəzərə alaraq, vətəndaşların öz fərdi uçotlarında yığılmış hesablarında olan sosial sığorta ödəmələrini birdəfəlik əldə edə bilməsi məsələləri qanunvericiliyə əlavə edilməlidir.
- Sığortaedənin üzləşdiyi digər problem ƏƏSMN-ə elektron hesabatların təqdim edilməsi ilə bağlı kod və şifrəni əldə etmək üçün bəzən aylarla gözləməli olmasıdır. Bu problemin həll edilməsi üçün elektron imza və asan imza ən gözəl nümunədir.
- İki hesabatın – B1 (əmək haqqı fondu barədə məlumat) və B3 (əmək haqqı fondundan hər işçiyə düşən sığorta haqqı barədə məlumat) hesabatlarının birləşdirilərək eyni vaxtda və dövrdə təqdim edilməsi məqsədəuyğundur.
- Sosial sığorta haqqında qanunun 8-ci maddəsinin 4-cü bəndi aşağıdakı redaktədə verilsin: “Sığortaolunanın sığorta stajı – sığortaolunanın xeyrinə məcburi dövlət sosial sığorta haqqı ödənilən əmək və xidməti fəaliyyəti dövrlərinin ümumi müddətidir”. Başqa sözlə, “Sosial sığorta stajı hesablanarkən əmək stajı ilə bərabər xidmət stajı da nəzərə alınmalıdır.
- Şəxsi hesab vərəqəsindən çıxarışın sığortaedənə verilməsi, eləcə də üzləşmə aktlarının sığortədənə verilməsi üzrə elektron xidmətlər təmin edilməlidir.

b) Əmək münasibətləri və işsizlik

Nailiyyətlər

Müsbət haldır ki, ƏƏSMN tərəfindən bir sıra əmək müqavilələrinin bağlanmasına dair təşviqat kampaniyalarını aparmaqla vətəndaşların rəsmi əmək müqavilələrin

bağlanmasını tələb etməsini təşviq etmişdir. Təsadüfi deyildir ki, ötən illərlə müqayisədə əmək müqavilələrinin bağlanması hallarında artım müşahidə olunur.

Problemlər

İşaxtaran kimi qeydiyyatla alınma və işsizlik statusunun təyin edilməsi prosesində əngəllər hələ də qalmaqdadır. Bəzi regional mərkəzlərdə vətəndaşların işaxtaran, işsiz kimi qeydiyyatı zamanı bir sıra diskriminativ bəhanələrlə üzləşməsi davam edir. İxtisası və əmək qabiliyyətinə, həmçinin yaşadığı əraziyə uyğun gəlməyən iş yerləri təklif edildiyi üçün imtina etməyə məcbur olurlar. Nəticədə işsizlik probleminin aradan qalxması mümkün olmur. Həmçinin, həmin şəxslər bir sıra xidmətlərdən istifadə etməkdən məhrum olurlar.

Əmək müqavilələrinin qeydiyyatla alınması ilə əlaqədar işəgötürənlər tərəfindən elektron hökumət portalına məlumatın daxil edilməsi və yalnız bildirişləri əldə etdikdən sonra əmək müqaviləsinin hüquqi qüvvəyə minməsi və ya xitam olunması bir sıra problemlərə gətirib çıxarmışdır. Belə ki, əmək müqaviləsinin real olaraq xitam olunması, lakin işəgötürənin hərəkətsizliyi nəticəsində sistemdən bildirişin əldə edilməməsi hallarında işçinin həmin əmək müqaviləsi üzrə sistemdə işləməsi halı kimi qeydiyyatda qalması nəticəsində, hesabatlarda və digər məsələlər üzrə elektron məlumat mübadiləsi zamanı uyğunsuzluqlar yaranır.

Təvsiyələr

- “İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta haqqında” qanunun müddəaları podrat müqaviləsi ilə işə cəlb edilən şəxslərə də şamil edilməlidir.
- Əmək müqavilələrin qeydiyyatına dair məlumatların, vaxtında elektron hökumət portalına daxil edilməsinə görə inzibati qaydada cərimələr müəyyənləşdirilməli və işəgötürənlər bu prosesdə məsuliyyətli olmağa dəvət edilməlidir.
- İşaxtaran və işəgötürən qismində qeydiyyatla alınma və işsizlik statusunun verilməsi və müavinətinin təyin olunması xidməti ASAN Xidmət mərkəzləri vasitəsilə də göstərilməlidir.

c) Ünvanlı Sosial Yardım (ÜSY)

Nailiyyətlər

Dövlət işçiləri ilə vətəndaşlar arasında birbaşa ünsiyyəti minimuma endirmək, ÜSY-nin ödənişi zamanı baş verən ləngimələri azaltmaq və korrupsiya ilə bağlı boşluqları aradan qaldırmaq üçün ŞA tövsiyə etmişdir ki, yardım alan şəxslər üçün banklar tərəfindən hazırlanan kredit kartları istifadəçilərə birbaşa banklar tərəfindən təqdim edilsin. Tövsiyəmiz ƏƏSMN tərəfindən qəbul olunmuşdur.

ŞA həm də ÜSY-nin təyin olunması qaydalarını sürətləndirmək üçün müraciətçilər tərəfindən təqdim olunan sənədlərin sayının azaldılmasını tövsiyə etmişdir. Nazirlər Kabinetinin 5 fevral 2016-cı il tarixli qərarı ilə ÜSY təyin edilməsi qaydalarında köklü dəyişikliklər edilməsi nəticəsində sənədlərin qəbulu və müraciət proseduru xeyli sadələşdirilmiş, sənədlərin dairəsi olduqca azaldılmış və vətəndaşlara elektron

informasiya sistemi vasitəsilə müraciət etmək imkanı verilmişdir. VEMTAS sistemi⁶ vasitəsilə ünvanlı sosial yardıma elektron müraciət və təyinat www.e-gov.az portalında vətəndaşların ixtiyarındadır. Yeni qaydalara görə, yardım üçün müraciətlər 15 gün ərzində, cavablandırılmalıdır. Bundan başqa, mühüm müsbət addım ondan ibarətdir ki, yeni dəyişikliklər ilə ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin olunma müddəti 1 il artırılaraq 2 ilə çatdırılmışdır.⁷

ŞA mütəmadi olaraq müavinətlərin təyin edilməsi və dövlət qurumlarına müraciət olunması zamanı tələb olunan sənədlərin siyahısının dəqiq dairəsinin müəyyən olunmasına tövsiyələr vermişdir. Bununla bağlı olaraq, sosial müavinətlərin, təqaüdlərin və kompensasiyaların təyin olunması üçün təqdim edilən sənədlərin rəsmiləşdirilməsi, baxılması və saxlanması ilə əlaqədar Qaydaların⁸ təsdiq edilməsi və tələb olunan sənədlər siyahısının şəffaf olması müsbət haldır.

ŞA-nın tövsiyələrinə uyğun olaraq, Nazirlik ÜSY alan vətəndaşların siyahısını öz veb saytında yerləşdirmişdir ki, bu da institusional şəffafıq və hesabatlılıq istiqamətində mühüm addımdır.⁹

Tövsiyələr

- Reallıqlara uyğun olaraq, yaşayış minimumu və istehlak səbəti yenidən hesablanmalı, ehtiyac meyarı ən azı yaşayış minimumu səviyyəsinə qaldırılmalı və əmək pensiyalarının baza hissəsi qaldırılaraq yeni ehtiyac meyarına uyğunlaşdırılmalıdır.
- VEMTAS Sistemi ilə ÜSY-ə müraciət etdikdə mobil nömrələrin müəyyən edilməsi və onların aktiv olub-olmaması və xərclərinə dair məlumatlar informasiya sorğuları vasitəsilə əldə edilməli, imtina üçün əsas hesab edilməməlidir.

d) Hökumət-vətəndaş münasibətləri

Nailiyyətlər

ŞA-nın bütün dövlət qurumlarını təşviq etdiyi bu istiqamətdə – əmək və sosial müdafiə sisteminin bütün sektorlarında aparılan işlərdə vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə sıx əməkdaşlıqın qurulması, görülən işlərdə ictimai nəzarətin təmin olunması – Nazirliyin şəffafıqı və hesabatlılıqının nümunə ola biləcəyi addımlardan biri kimi qiymətləndirilməlidir. ƏƏSMN 2015-ci il 28 sentyabr tarixində 15 vətəndaş cəmiyyəti institutundan ibarət İctimai Şura yaratmışdır. Eyni zamanda, məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə sosial xidmət göstərilməsi üçün nazirlikdə 10 qeyri-dövlət qurumu akkreditasiya olunmuşdur.¹⁰

⁶ E- government portal, <https://www.e-gov.az>

⁷“Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” 24.02.2015-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Qanunu, www.presidents.az

⁸ NK-nın 21 sentyabr 2015-ci il tarixli Qərarı; <http://e-qanun.az>

⁹ Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən ünvanlı dövlət sosial yardımı təyin olunmuş ailələrin (rayon və şəhərlər üzrə) adlı Siyahısı, <http://www.mlspp.gov.az/az/pages/6/251>

¹⁰ƏƏSMN İllik Hesabat 2015, www.mlspp.gov.az

Tövsiyələr

- Televiziya və radio kanallarında əhali üçün mütəmadi olaraq DSMF əməkdaşları və Vətəndaş Cəmiyyətinin nümayəndələrinin də iştirakı ilə vergi, sosial təminat və pensiya məsələləri ilə bağlı maarifləndirici proqramlar hazırlanmalıdır.
- 190 və 142 qaynar xətlərinin məlumat sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi üçün bu xidmətin formalaşdırılması və idarə edilməsi vahid metodologiya ilə işlənməlidir. Daxil olan sualların dəqiq araşdırılması, operativ və tam dolğun cavablanması məqsədilə zənglərə cavab verən insanlar kvalifikasiya (müvafiq dərəcə) proqramları ilə təmin edilməlidir.

e) Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının qorunması

Nailiyyətlər

Yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununa¹¹ görə yaşayış minimumu minimum istehlak səbətinin dəyərinə və icbari ödənişlərə görə müəyyən edilən sosial normativ kimi təsbit edilmişdir. Minimum istehlak səbəti əhalinin əsas sosial demoqrafik qrupları üzrə müəyyən edilir. Əhalinin əsas demoqrafik qrupları üzrə yaşayış minimumu müəyyən edilərkən, əmək qabiliyyətli əhali, pensiyaçılar, uşaqlar müəyyən edildiyi halda əlilliyi olan şəxslər nəzərdə tutulmamışdır. ŞA yeni yaşayış minimum istehlak səbətinə müəyyən edən qanun layihəsində demoqrafik qrupların tərkibinə əlilliyi olan şəxslərin də əlavə edilməsini tövsiyə edib. Bu tövsiyə 2015¹² ci il üçün yaşayış minimumu hesablanarkən nəzərə alınmış və əlilliyi olan şəxslər digər qruplarla müqayisədə ən yüksək yaşayış minimumu (140 AZN) ilə ayrıca bir qrup olaraq müəyyən edilmişdir.

Əvvəllər, əlilliyi olan şəxslər öz statuslarını mütəmadi olaraq təsdiq etdirirdilər. AR Prezidentinin Fərmanı¹³ və Nazirlər Kabinetinin qərarı¹⁴ ilə "Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun müəyyən olunması meyarlarına dair Əsasnamə" təsdiq edilmişdir. Həmin qərarla bütün birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslərin, eləcə də ikinci dərəcə əlillik fasiləsiz olaraq 10 il, üçüncü dərəcə əlillik fasiləsiz olaraq 15 il təyin olunduğu halda əlillikləri müddətsiz müəyyən edilir. Qalan ikinci və üçüncü dərəcə əlilliyi olan şəxslərin əlillik müddəti 5 il müddətinə, sağlamlıq imkanlarının məhdudluğu müddəti başa çatmamış 18 yaşadək uşaqların sağlamlıq imkanlarının məhdudluğu isə 18 yaşından yuxarı olmamaqla 3 il müddətinə uzadılmışdır.

Əlilliyi olan şəxslərə əlillik statusunun verilməsi prosesi avtomatlaşdırılmışdır. Belə ki, Tibbi-Sosial Ekspertiza və Əlillərin Reabilitasiyası İnformasiya Sistemi yaradılmışdır. Sistem bir neçə dövlət qurumu arasında məlumat mübadiləsinə də imkan yaradır. Əlillik statusunun verilib verilməməsinə elektron qaydada öyrənmək mümkündür. Lakin, əlillik statusu üçün elektron müraciət hələ də mövcud deyil.

¹¹ Yaşayış minimumu haqqında Qanun, 5 oktyabr 2004, www.e-qanun.az

¹² 2015-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Maddə 1, 1 yanvar 2015-ci ildən etibarən qüvvədədir, www.e-qanun.az

¹³ Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun qiymətləndirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında AR Prezidentinin 14.09.2015-ci il tarixli 595 nömrəli Fərmanı, www.president.az

¹⁴ Nazirlər Kabinetinin 2015-ci il 30 dekabr tarixli 413 sayılı qərarı, www.cabmin.gov.az

ƏƏSMN əlillik imtahanının nəticələri üzrə informasiya sistemi qurmağa başlayıb. Qurum yanında Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Xidməti bu bazadan istifadə edə biləcək və əlillik statusu üçün müraciət edən vətəndaşların tibbi vəziyyəti ilə bağlı məlumat əldə edərək düzgün qərarlar verə biləcək. Bu informasiya sistemi hələ də yoxlanılır.¹⁵

ƏƏSMN-in rəsmi veb saytında artıq rayon icra hakimiyyətlərinin siyahısına əsasən mənzil və fərdi yaşayış evinin tikintisi üçün növbəyə dayanan imtiyazlı şəxslərin siyahısı, hansı tarixdən növbəyə dayanması və digər məlumatları da açıqlanmağa başlanmışdır.¹⁶

Əlilliyi olan şəxslərin imkanlarının artırılması üçün infrastrukturda da dəyişikliklər edilmiş, onların hərəkət etmələrini və rahatlığını təmin etmək məqsədilə yerüstü nəqliyyatda bir sıra əhəmiyyətli işlər görülmüşdür. Məsələn, gözdən əlilliyi olanlar üçün əsas yol keçidlərindəki bəzi semaforlara səs siqnalları əlavə edilmişdir.¹⁷ Həmçinin, yenidən tikilmiş inzibati binalar¹⁸ və dəmiryolu stansiyası¹⁹ əlilliyi olan şəxslər üçün istifadəyə uyğunlaşdırılmışdır. Dəmiryol stansiyalarındakı sərnişin platformalarının səthlərinin bərabər səviyyəyə gətirilməsi işləri davam etdirilir.

Hər bir vətəndaşın mütləq müraciət etdiyi ASAN Xidmət mərkəzlərinin qurulmasında, yeni taksi və avtobuslarda pandusların nəzərə alınması mühüm addımdır.

Təvsiyələr

- Əlilliyi olan şəxslərə verilən müavinətlər, pensiyalar yaşayış minimumu səviyyəsinə qaldırılmalıdır. Yaşayış minimumu da yenidən hesablanmalı və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmalıdır.
- İşəgötürənlər tərəfindən, eləcə də universitet səviyyəsində pulsuz təhsildə əlilliyi olan şəxslərdən ibarət kvotanı doldurmaları üçün qanun təminatı işə salınmalı və bu təminatı həyata keçirməyənlər üçün cəza artırılmalıdır; Kvota şamil edilməyən müəssisələrin siyahısından bir qisim dövlət orqanları çıxarılaraq, kvota şamil edilən müəssisələrlə bərabər bəzi dövlət orqanları da daxil olunmalıdır.
- Qanunvericilikdə əlilliyi olan şəxslər üçün pulsuz müayinə, müalicə və əməliyyatlar ölkə ərazisi daxilində mövcud olan bütün (dövlət və özəl) xəstəxanalara şamil edilməli və dövlət büdcəsindən ayırmalar hesabına həyata keçirilməlidir.
- Əlillərlə bağlı informasiya, xidmət və dəstək portalı yaradılmalı və həmin portalda aşağıdakı elektron xidmətlər təmin olunmalıdır:
 - Fərdi hesablar açmaq imkanının mövcud olması;
 - Fərdi hesablar vasitəsilə əlillərə edilən güzəştlər, tədbirlər, iş imkanları barədə məlumatların əldə edilməsi;
 - Əlillik statusu əldə etmək ilə bağlı qərarın onlayn xidmət şəklində müraciətçiyə bildirilməsi;

¹⁵Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun qiymətləndirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında AR Prezidentinin 14.09.2015-ci il tarixli fərmanı, www.president.az

¹⁶<http://www.mlsp.gov.az/az/pages/6/34>

¹⁷Səmiyar Abdullayev ilə müsahibə, Gözdən Əlillər Cəmiyyətinin (AGƏC)sədri, 20 Aprel 2015

¹⁸BMT-nin Əlillərin Hüquqları Haqqında Konvensiyasına uyğun olaraq Quba Rayon noyabr 2014, www.justice.gov.az

¹⁹Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi naziri, iqtisad elmləri doktoru, professor Səlim Müslümovla müsahibə, Yeni Azərbaycan Partiyasının internet saytı (www.yap.org.az), 8 aprel 2014

- Əlillərə göstərilən dövlət xidmətlərin sayı və həmin xidmətlərlə bağlı sənədləşmələr və qanunvericilik haqqında məlumatların əldə edilməsi:
 - Əlillərə öz problemləri barədə müzakirə etmək imkanlarının təmin edilməsi.
- Əlilliyi olan şəxslərin ictimai həyatda, məsələn, seçki qurumlarında, siyasi partiyalarda, vətəndaş cəmiyyətində və s. qərarvericilik səlahiyyəti olan nümayəndə kimi iştirakı təmin edilməlidir;
 - Əlilliyi olan şəxslər üçün uyğun pandusların, səsli işıqforların və nişanların (qabarıq şəkilli sarı xətlər) quraşdırılması prosesi sürətləndirilməli, ictimai (dövlət) binaların adları brayl əlifbası ilə təchiz edilməlidir.
 - Dövlət tərəfindən pulsuz evə layiq görülən bütün əlilliyi olan şəxslərin dolğun gözləmə siyahısı dərc edilməlidir.

III. ƏDLİYYƏ NAZİRLİYİ

a) Notariat kontorları

Nailiyyətlər

Notariat kontorları və onların fəaliyyətlərinə aid elektron xidmətlərin təşkili ilə bağlı islahatlar²⁰ aydın görünür. Bunlara misal olaraq:

- notariat kontorlarının göstərdiyi xidmətə görə onlayn ödəniş etmək,
- vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının qeydiyyatı və apostil etmək,
- notariat kontorlarında (və ya ölkənin hər hansı yerində Nazirliyin nəzdində olan qurumda) növbə almaq,
- notariat kontorlarının ünvanları və onların göstərdikləri xidmətlərin növləri ilə bağlı məlumat əldə etmək imkanlarını təmin edilməsi istiqamətlərini misal göstərmək olar.

Qeyd olunmalıdır ki, Ədliyyə Nazirliyinin veb sahifəsi²¹ notariat kontorlarının ünvanları ilə bağlı məlumatı və onların fəaliyyətlərini iki ayrı xidmət kimi təqdim edir, halbuki, qanunvericiliyə əsasən və elektron hökumət portalı²² onları bir xidmət kimi göstərir. Bu xidmət təzəlikcə²³ e-hökumət portalında təqdim olunur.

Ədliyyə Nazirliyi (ƏN) tərəfindən edilən dəyişikliklərə əsasən, notariat kontorlarının lisenziyalaşdırılması və peşəkarlıq səviyyələrinə nəzarət gücləndirilmişdir. Məlumat üçün qeyd edək ki, kompüter əsaslı test bütün namizədlər üçün məcburi hesab edilir.²⁴

Notariat xidmətlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi istiqamətində işlər görülüb. Notarius daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyat barəsində sənədləri (alış-satış, bağışlama kimi tranzaksiyalardan əvvəl) Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinə göndərmək imkanı əldə edib.^{25,26} Bu vətəndaşların işlərini real vaxt rejimində daha tez yerinə yetirə bilməsi üçün irəliyə doğru atılmış addımdır.

Bundan başqa, nəqliyyat vasitəsinin icarəyə verilməsinə dair müqaviləni, yaxud nəqliyyat vasitəsinə dair etibarnaməni təsdiq edərkən, notarius sənədin təsdiq edilməsi barədə məlumatı dərhal ƏN-in "Notariat Sənədlərinin Elektron Məlumat Bankı"na daxil edir və daha sonra bu məlumat Daxili İşlər Nazirliyinin məlumat bazasına daxil edilir.²⁷

Hökumətin qərarına əsasən²⁸, 2012-ci ilin sonlarından etibarən notariatlar ASAN mərkəzlərində fəaliyyətə başlayıb. ŞA tərəfindən təsadüfi qaydada ASAN mərkəzlərdə aparılan monitoring²⁹ göstərir ki, əhali tərəfindən bu xidmətə böyük tələb var və bir çox

²⁰(1) Notariat sahəsində həyata keçirilən islahatları və mövcud problemləri, 26.04.2012-ci il; (2) Notariat xidmətində mövcud problemlər və islahatlar, 17.05.2013-cü il, www.transparency.az

²¹www.justice.gov

²²www.e-gov.az

²³ 16.04.-01.12. 2015-ci il

²⁴Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının "Notariat fəaliyyəti ilə məşğul olmaq məqsədi ilə şəhadətnamə almaq üçün imtahanın və müsahibələrin keçirilməsi Qaydası"na dəyişikliklər edilməsi barədə 30" iyun 2015-ci il tarixli, 8 nömrəli qərarı, <http://e-qanun.az/framework/30376>

²⁵ AR Nazirlər Kabinetinin 167 №-li qərarı ilə təsdiq olunmuş "Azərbaycan Respublikasında notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında" təlimatı 18 May 2012

²⁶ Daşınmaz Əmlak notariat kontorlarında necə alınır satılacaq. Gun Xeber agentliyi, 22 May 2012, <http://gunxeber.com/?p=11557>

²⁷AR Nazirlər Kabinetinin "Azərbaycan Respublikasında notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında" təlimatın təsdiq edilməsi ilə bağlı 66 №-li qərar 15 Mart 2012

²⁸ Azərbaycan Respublikası prezidentinin 13 iyun və 1 sentyabr 2012-ci il tarixli qərar və sərəncamları

²⁹ Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı tərəfindən 2013-cü il Yanvar-İyun aylarında ASAN mərkəzlərdə keçirilmiş monitoring

hallarda bu xidmətdən istifadə edə bilmək üçün uzun növbələr yaranır. ASAN mərkəzlər xidmətlər müqabilində əlavə xidmət haqqı tətbiq etsə də, insanlar bu xidmətdən istifadəyə daha çox maraq göstərirlər. Tərifə layiq məqamlardan biri odur ki, ASAN mərkəzlər tərəfindən göstərilən xidmətlərdən istifadə edən sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər əlavə xidmət haqqı ödəməkdən azaddırlar.³⁰

Digər tövsiyələrdən biri, notariuslar tərəfindən göstərilən xidmətlər, tariflər barədə məlumat verən eyni zamanda xidmətlərə görə ödəniş qəbul edən elektron kioskların yerləşdirilməsi ilə bağlı idi. Bu kimi kiosklar yerləşdirilsə də, ilk vaxtlar bunlardan nə əməkdaşlar, nə də müştərilər istifadə edə bilmirdilər.³¹ Amma hazırda kiosklar istifadə olunur, müştərilərin bu kiosklar vasitəsilə ödənişləri edə bilməsi və məlumat almalarını asanlaşdırmaq məqsədi ilə notariat kontorları ya özləri işçi ayırır, ya da müvafiq banklarla razılıq əldə edərək onlar tərəfindən bir işçinin bu işə ayrılmasını təmin edir.³² Notariat kontorlarının texniki infrastrukturu gücləndirilib. Mərkəzlər bütün lazımı texnika ilə təchiz edilib və Dünya Bankının dəstəyi ilə ƏN tərəfindən həyata keçirilən ədliyyə sisteminin müasirləşdirilməsi layihəsi çərçivəsində yaradılan ümumi informasiya sisteminə qoşulublar.

ŞA belə hesab edirdi ki, xüsusi notariat kontorları dövlət kontorları ilə (dövlət tərəfindən maliyyələşən) müqayisədə əlverişsiz mövqeyə malikdirlər. Təklif edilirdi ki, özəl notariusların maliyyə sabitliyini təmin edə bilmək üçün tariflər artırılınsın. Qanunvericiliyə edilən müvafiq dəyişiklərdən sonra dövlət rüsumları artırılıb.³³

Xüsusi notariusların sayının artırılması rəqabətlik mühitinə yaradılması və dövlət notariuslarının daha səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün effektiv stimullardan biri hesab olunurdu. 2013-cü ilin iyun ayının sonuna olan məlumatlara görə ümumi notariat kontorlarının üçdə biri xüsusi əsaslarda fəaliyyət göstərir ki, bu da edilən tövsiyənin qəbul edildiyini göstərir³⁴.

Tövsiyələr

- Notariat kontorlarında elektron növbə sistemi təşkil olunmalıdır;
- Növbədə gözləyən müştərilər üçün şərait (müştəri məmnuniyyəti üçün şərait) təkmilləşdirilməli və notariat işçiləri vahid uniforma geyimi ilə təmin edilməlidir.

b) Vətəndaşlıq vəziyyət aktlarının qeydiyyatı (Nikah)

Ailə Məcəlləsinə edilən son dəyişikliklər nikaha daxil olmaq istəyən şəxslər üçün icbari tibbi müayinə və tibbi konsultasiyanı təmin edir.³⁵ Qanuna əsasən,³⁶ müayinə qan analizini əhatə etməlidir (hemoqlabin patologiyası xəstəlikləri, İİV/QİÇS və sifilis). Həmçinin, tibbi-genetik, tibbi-psixoloji və ailənin planlaşdırılması məsələləri üzrə məsləhətlərin verilməsi də təmin olunmalıdır.

³⁰ Nazirlər Kabinetinin 267 nömrəli 16 Noyabr 2012-ci il tarixli qərarı

³¹ Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı tərəfindən 2012-ci ilin fevral-mart aylarında notariat kontorlarında keçirilmiş monitoring

³² Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı tərəfindən 2013-cü ilin mart-aprel aylarında notariat kontorlarında keçirilmiş monitoring

³³ Dövlət rüsumu haqqında qanuna 1 Yanvar 2013-cü il tarixli dəyişiklik

³⁴ "Azərbaycanda xüsusi notariat kontorlarının sayının artırılması planlaşdırılır", Ədliyyə Nazirliyinin Qeydiyyat və Notariat Baş İdarəsinin Notariat İdarəsinin rəisi Mehman Soltanovla müsahibə Trend Xəbər agentliyi, 28 iyun 2013, <http://az.trend.az/news/society/2165812.html>

³⁵ Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında AR 17.10.214-il tarixli Qanunu, www.president.az

³⁶ Azərbaycan Respublikası Nazirlər kabinetinin 122 nömrəli 28.04. 2015il tarixli qərara 2 nömrəli 05.08.2015 tarixli əlavə, www.e-qanun.az

Problemlər

Praktikada isə, tibbi müayinə yalnız qanın analizi ilə məhdudlaşıb. Həmçinin, baxmayaraq ki, qanun bildirir ki, tibbi xidmətlər pulsuz həyata keçirilməlidir, praktikada qan analizi ödənişlə həyata keçirilir.

Təvsiyələr

- Dövlət qurumlarında xidmətlərin pulsuz təqdim olunmasını təmin etmək üçün məlumat və şikayətlərə baxan xüsusi qaynar xətt və ya Nazirliyin veb sahifəsində e-xidmət yaradılmalıdır;
- Məcburi tibbi müayinə üçün xəstəliklərin siyahısına hepatit B və C xəstəliyi əlavə edilməlidir.
- Tibbi-genetik, tibbi-psixoloji və ailənin planlaşdırılması məsələləri üzrə məsləhətlərin verilməsi qanuna uyğun olaraq təmin edilməlidir.

c) Vətəndaşlıq vəziyyət aktlarının qeydiyyatı (Doğum haqqında şəhadətnamə)

Nailiyyətlər

Sənədsiz uşaqların qeydiyyatdan keçirilməsi prosesini tənzimləyən Nizamnamə təkmilləşdirilmişdir.³⁷ Beləliklə, məhkəməyə müraciət halları minimallaşır. Uşaqların üzərində sənədin olmadığı iki ən çox yayılmış halda, tələb olunan sənədləri Ədliyyə Nazirliyinin qeydiyyat şöbəsinə xüsusi komissiya təqdim edir. Tapılmış uşaqların adından polis müraciəti əsasında, bir də doğum xəstəxanasında valideynləri tərəfindən tərk edilmiş uşaqların xəstəxananın müraciəti əsasında bu proses başlayır.

Ədliyyə Nazirliyi işçilərinin korrupsiya ilə əlaqədar şübhəli hallarında şikayətləri eşitmək üçün telefon³⁸ və elektron qaynar xətti³⁹ olan çox az dövlət qurumlarından biridir. Həmçinin, Qeydiyyat və Notarius baş şöbələri şikayətlər üçün öz qaynar xətt nömrələrini təqdim edir.⁴⁰

Təvsiyələr

- Vətəndaşlıq vəziyyəti anlayışını daha aydın şəkildə təmin edəcək vətəndaşlıq vəziyyəti aktları haqqında xüsusi Qanun qəbul edilməlidir;
- Qanunvericilikdə erkən evlilik⁴¹ üçün yerli hakimiyyət orqanlarının icazəsinin əsaslandırılmasını təmin edən xüsusi hallar siyahısı təyin edilməlidir;
- Sənədləşmə işlərini azaltmaq üçün ƏN ilə digər dövlət orqanları arasında məlumat bazası genişləndirilməlidir:
 - ilk olaraq Səhiyyə Nazirliyinin məlumat bazasını genişləndirmək olar. Beləliklə, Səhiyyə Nazirliyinin məlumat bazası üzrə e-xidmətdən istifadə edərək ölüm arayışını yükləmək və nazirliyin məlumat bazasından əldə etmək olar.

³⁷ Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 31 oktyabr tarixli 145 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının dövlət qeydiyyatı Qaydası"nda dəyişikliklər edilməsi haqqında 8 avqust 2014-cü il tarixli Nazirlər Kabinetinin Qərarı

³⁸ 012-539-76-75

³⁹ www.justice.gov.az

⁴⁰ Telefon 012 404 42 87 və ya 88

⁴¹ Evlilik üçün təyin edilmiş minimum yaş 18 dır, ancaq buna baxmayaraq naməlum hallarda qanun çərçivəsində yerli hakimiyyət orqanlarının icazəsi ilə bu yaş minimumunu 17 yaşına qədər azaldıla bilər

- İkinci isə məhkəmələrin məlumat bazasından övladlığa götürmə qaydaları, boşanmalar və ya valideyn hüquqlarından azad olunma kimi məhkəmə qərarlarını götürmək olar.

IV. ƏMLAK MƏSƏLƏLƏRİ DÖVLƏT KOMİTƏSİ

(O cümlədən, daşınmaz əmlakın dövlət tənzimlənməsi ilə əlaqədar olan digər müvafiq dövlət orqanları)

Nailiyyətlər

ŞA-nın tövsiyələrinin böyük hissəsi rəsmiləşdirilə bilinməyən (mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatından keçirilməsi üçün tələb olunan sənədləri mövcud olmayan və ya təqdim edilə bilinməyən daşınmaz əmlaklar) daşınmaz əmlakın, o cümlədən çoxmərtəbəli yaşayış binaları və fərdi evlərin qeydiyyatı məsələlərini əhatə edir. Bu sahədə göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində bir sıra əhəmiyyətli addımlar atılmışdır.

AR Prezidentinin 13 yanvar 2015-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş, "Daşınmaz əmlak obyektləri üzərində hüquqların əldə edilməsini təsdiq edən sənədlərin siyahısı"nın müəyyən edilməsi nəticəsində yaşayış və qeyri-yaşayış sahələri üzərində mülkiyyət hüququnun qeydiyyatı məsələsi xeyli asanlaşıb. Komitənin son vaxtlar həm paytaxtda, həm də regionlarda kütləvi çıxarış kampaniyaları da göstərir ki, bu sahədə görülən tədbirlərin tempində müəyyən artım müşahidə olunur.⁴²Lakin yeni Fərman bu sahədə səmərəli siyasətin həyata keçirilməsinə əngəl törədən, paytaxtda mövcud olan yüz minlərlə qeyri-qanuni tikilmiş evlərin qeydiyyatına şamil olunmur.

Hesabat dövründə əsas dəyişikliklərdən biri daşınmaz əmlak sferası ilə bağlı bir sıra dövlət xidmətlərinin ASAN Xidmət mərkəzləri vasitəsilə göstərilməsinə başlanılması olmuşdur. Lakin yeni tikilmiş fərdi yaşayış evləri üzərində mülkiyyət hüquqlarının ilkin dövlət qeydiyyatına alınması xidməti hazırda yalnız ƏMDK tərəfindən göstərilir.

Mülkiyyət hüquqlarının ilkin qeydiyyatı ilə əlaqədar müxtəlif məzmunlu sənədlərin (kadastrdan və reyestrə çıxarışların) qəbulu və hazırlanmasına dair xidmətlər ƏMDK tərəfindən vahid pəncərə prinsipi əsasında həyata keçirilməyə başlanmışdır.⁴³Bu xidmətin keyfiyyətini qiymətləndirmək üçün kifayət qədər məlumat yoxdur, vətəndaşların göstərilən xidmətlə bağlı rəyləri sistemləşdirilib ictimaiyyətə açıqlanmışdır.

ƏMDK ilə notariat kontorları arasında elektron informasiya sistemləri vasitəsilə məlumatların mübadiləsinin həyata keçirilməsi nəticəsində 2014-ci ildən başlayaraq daşınmaz əmlakın təsviri, bu əmlak üzərində dövlət reyestrində qeydiyyata alınmış hüquqlara və onların yüklülüyünə dair arayışlar notariuslar tərəfindən real vaxt rejimində əldə olunur. Ancaq daşınmaz əmlak üzrə məlumat bazasının tam formalaşmaması notariusların bütün müvafiq məlumatlara çıxışına imkan vermir.⁴⁴

ƏMDK dövlət və ya bələdiyyə torpaqlarının zəbt olunması nəticəsində tikilmiş lakin uzun müddət yaşayış olan tikililərin rəsmiləşdirilməsi üçün torpaqların özəlləşdirilməsi yolu ilə vətəndaşa satılması praktikasından istifadə etməyə başlamışdır. Lakin bu praktika məhdud çərçivədə istifadə olunur, Abşeron rayonu və Bakı şəhəri ərazilərini əhatə etmir.

⁴²В Баку начали массово выдавать купчие в новостройках, 30 Октября 2015, <http://haqqin.az/news/56057>

⁴³<http://az.trend.az/business/economy/2438863.html>

<http://www.trend.az/business/economy/2417160.html>

⁴⁴<http://transparency.az/alac/files/Elektron%20xidmet%20son%20hesabat%20TI%20AZ.pdf>

Tikintilərin dövlət reyestrinin aparılmasına dair qaydaların qəbul olunması və bir sıra binaların reyestrə daxil edilməsinə dair məlumatlar Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin veb saytında yerləşdirilməsi ilə bağlı müəyyən irəliləyiş olsa da, yerləşdirilən məlumatlar say etibarlı ilə reallığı əks etdirmir.

Çoxmənzilli yaşayış binalarının tikintisi və qeydiyyatı ilə bağlı çoxsaylı problemlərin həlli yönündə ümid verən addımlardan biri Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili üçün qanunvericilik bazasının təsdiq olunması olmuşdur. Bu sahədə mərkəzləşdirilmiş dövlət strukturunun yaradılması uzun müddətdən bəri yığılmış problemlərin həlli üçün müəyyən fürsətlər yaradır. Lakin təəssüf ki, Hazırda, qurumun fəaliyyətinin təşkil olunması istiqamətində atılmış addımlar barədə ictimaiyyətə məlumat verilmir.

Digər əhəmiyyətli dəyişiklik daşınmaz əmlakın qeydiyyatı ilə bağlı "Daşınmaz əmlak üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün sənədlərin qəbulu, yoxlanılması və verilməsinin proseduru Qaydaları"nın və "Daşınmaz əmlakın təsvirinə, bu əmlak üzərində dövlət reyestrində qeydə alınmış hüquqlara və onların məhdudlaşdırılmasına (yüklülüyünə) dair arayışın verilməsi haqqında Təlimat"ın təsdiq edilməsi olmuşdur.⁴⁵

Nazirlər Kabineti tərəfindən "Tikintilərin dövlət reyestrinə daxil edilmiş məlumatların tərkibi, təqdim edilməsi və reyestrinin aparılması qaydaları"nın təsdiq edilməsi yeni çoxmərtəbəli binaların vahid məlumat bazasının yaradılması istiqamətində müsbət irəliləyişdir. Yeni çoxmərtəbəli binaların ictimaiyyət üçün əlçatımlı məlumat bazası vətəndaşlara yaşayış binalarında əmlak seçimi vaxtı məlumatlı qərar vermələrinə imkan verəcəkdir.

Digər müsbət dəyişiklik isə Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinə edilmiş müvafiq dəyişikliyə əsasən planlaşdırılan tikinti ilə bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının rəy verməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətin 30 gündən 15 günə endirilməsidir.⁴⁶

Problemlər

Müvafiq Komissiya yaradılaraq özbaşına tikilmiş evlərin siyahıya alınması proseslərinə başlanılsa da, artıq 4 ildən çoxdur ki, hər hansı bir hesabat yayımlanmayaaraq ictimaiyyət məlumatlandırılmamışdır. Həmçinin, vətəndaşlarla olan müsahibələr nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, vətəndaşlara heç bir məlumatlar verilməmiş, təkliflər edilməmiş və hər hansı müsbət dəyişikliyə gətirib çıxaran addımlar atılmamışdır. Nəticə etibarlı ilə, vəziyyət dəyişməz olaraq qalmışdır, kütləvi məhkəmə prosesləri aparılaraq, vətəndaşların əleyhinə məhkəmə qərarları çıxarılaraq onların sosial vəziyyətinin daha da çətinləşməsinə səbəb olmuşdur.

Digər problemləli vəziyyət bələdiyyə torpaqlarında məskunlaşmış və uzun müddətdir ki, istifadəsində olan vətəndaşların həmin torpaqları alqı-satqı yolu ilə əldə edə bilməsi üçün Bakı şəhəri daxilində qeyri-müəyyən formada hərracların keçirilməsi dayandırılmışdır.

Təşkilatımız tərəfindən aidiyyəti dövlət orqanlarına təqdim olunmuş aşağıdakı tövsiyələr aktuallığını qorumağa davam edir.

⁴⁵<http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=80217>

⁴⁶ Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 28 aprel, 2015-ci il, www.president.az

Təvsiyələr:

Daşınmaz əmlakın qeydiyyatı

- İndiyədək siyahıya alınmış özbaşına (qanunsuz) tikintilərlə bağlı problemin həllinə dair konkret hallar üzrə təsnifat aparılmalı və buna müvafiq olaraq kompleks tədbirlər həyata keçirilməlidir. Bu tikililərin müəyyən hissəsi əmlak amnistiyası yolu ilə, bir hissəsi digər yerlərdə yaşayış sahələri verilməklə, bir hissəsi məhkəmə qərarları ilə rəsmiləşdirilməli və onlar üzərində mülkiyyət hüquqları daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmalıdır.
- "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qüvvəyə minənədək (16 avqust 2001-ci il) zəbt olunmuş bələdiyyə torpaqlarının "Bələdiyyə torpaqlarının ayrılmasına dair sənədlərin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları haqqında" Əsasnaməyə uyğun olaraq rəsmiləşdirilməsi başa çatdırılmalıdır.
- Fərdi yaşayış evləri üzərində mülkiyyət hüquqlarının ilkin dövlət qeydiyyatına alınması ASAN Xidmət mərkəzləri vasitəsilə də göstərilə bilməlidir.
- Aidiyyəti dövlət orqanları arasında yeni tikilən çoxmənzilli binalar və ya tikintisinə icazə tələb olunan və ya məlumatlandırma icraatı tətbiq olunan fərdi yaşayış evlərinin qeydiyyatı zamanı tələb olunan sənədlərin elektron dövryyəsi tətbiq edilməlidir.
- Çoxmərtəbəli, fərdi yaşayış evlərinin həmçinin, qeyri-yaşayış sahələrinin tikintisi, istismarı və qeydiyyatı üçün tələb olunan sənədlərin siyahısı azaldılmalı və tələb olunan sənədlərin dəqiq dairəsi müəyyən olunmalıdır.
- Dövlət torpaqlarında və ya bələdiyyə torpaqlarının zəbt olunması nəticəsində tikilmiş, lakin 5 ildən artıq bir müddətdir ki, yaşayış olan tikililərin rəsmiləşdirilməsi üçün torpaqların özəlləşdirilməsi yolu ilə vətəndaşa satılması praktikasından geniş istifadə olunmalı və bu hərracların əhatə dairəsi Abşeron rayonu və Bakı şəhəri əraziləri də daxil olmalıdır.

İnformasiyaya çatımlıq

- Mənzil almaq istəyən şəxslərin çoxmənzilli yaşayış binaları barədə informasiyaya çatımlığı təmin olunmalı, tikintini aparan hüquqi şəxsin internet səhifəsi yaradılmalı, burada tikilən və ya tikiləcək binada satılan mənzillərlə bağlı, tikintinin gedişatı və s. ilə bağlı məlumatlar yerləşdirilməlidir.
- AR Prezidenti Administrasiyasının tərkibində sənədsiz yaşayış evləri və digər tikililərlə bağlı mübahisələri həll etmək üçün yaradılmış Komissiyanın fəaliyyəti barədə ictimaiyyətə məlumat verilməli və onun ictimai hesabatlılığı təmin olunmalıdır.
- "Mülkiyyət hüquqları qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada rəsmiləşdirilməyən yaşayış evləri və torpaq sahələri üzərində hüquqların leqallaşdırılması haqqında" qanun layihəsinin ictimaiyyətə çatdırılmalı və müzakirəyə çıxarılmalıdır.

İdarəetmə

- Daşınmaz əmlakın qeydiyyatı və idarə edilməsinə cavabdeh səlahiyyətli orqanların bu sahədə fəaliyyəti daha yaxşı əlaqələndirilməli və onlar arasında səmərəli tərəfdaşlıq münasibətləri formalaşmalıdır.

- Komitə yanında vətəndaş cəmiyyəti institutlarından ibarət İctimai Şura yaradılmalı və qurumun vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə əməkdaşlığı sistemli şəkildə aparılmalıdır.
- Qanunsuz (özbaşına) tikintilərlə bağlı məhkəmə təcrübəsi ümumiləşdirilməli və bu barədə ictimaiyyətə məlumat verilməlidir. Ali Məhkəmə tərəfindən bu cür tikililər üzrə mübahisələrə baxılarkən əsas tutulmalı tövsiyələrlə bağlı ayrıca qərarın qəbulu bu sahədə müsbət məhkəmə təcrübəsinin formalaşmasına mühüm təsir göstərəcək.
- Qanunvericilikdə fərdi yaşayış evlərinin tikintisinə qanunsuz müdaxilə, bu cür evlərin tikintisinə dövlət nəzarəti sahəsində sui-istifadə hallarına yol verilməsi və tikilinin istismarı ilə bağlı sünii maneələrin yaradılması ilə müşayiət olunan qanunsuz hərəkətlərə görə məsuliyyət nəzərdə tutulmalıdır (İnzibati Xətalər Məcəlləsində bu cür qanunsuz hərəkətlərə görə vəzifəli şəxslər üçün inzibati məsuliyyət nəzərdə tutulmalıdır).

V. KOMMUNAL XİDMƏTLƏR

Ümumi nailiyyətlər

ŞA-nın tövsiyələrinə əsasən nəzarətçilərin hər birinin indeksorlarla təmin olunmasının vacibliyi vurğulanmışdı, hazırda hər üç kommunal xidmət qurumlarının nəzarətçilərinin 100%-i indeksorlarla təmin olunmuşdur.

Bir sıra kommunal xidmətlər ASAN Xidmət mərkəzləri tərəfindən göstəriləcəkdir. Müvafiq olaraq, bu yaxınlarda prezident fərmanı ilə ASAN kommunal mərkəzlərinin yaradılmasına başlanılıb.⁴⁷

Ümumi problemlər

Hər üç kommunal xidmət üçün e-ödəmə imkanları mövcuddur, amma veb sahifədə heç birinin istifadə tarixləri və ödəmələrlə bağlı izahlı məlumatı görmək mümkün deyil.⁴⁸

İstifadəçi-təminatçı arasındakı müqavilə ilə istehlakçıların hüquqları müvafiq qaydada qorunmur.

Kommunal xidmətlərdən istifadə zamanı itkilər mühümdür. Enerjinin ötürülməsi və paylanmasında yol verilən itkilərə görə Azərbaycan hələ də enerjidən istifadəni səriştəsiz təşkil edən ölkələr sırasına daxildir. 2010-cu ildə bu itkilər 20.47% həcmində olub. Bu istiqamətdə ən aşağı göstərici 10.45%-lik nəticə ilə 2005-ci ildə qeydə alınıb⁴⁹.

Azəriqaz İB

Nailiyyətlər

Tikinti obyektlərinin qaz təchizatı üçün texniki şərtlərin verilməsi prosedurları və digər əlaqədar xidmətlər asanlaşdırılmışdır. Texniki şərtlərin verilməsi ASAN xidmət mərkəzlərinə həvalə edilmişdir;⁵⁰ məsələn, Gəncədə proses artıq başlanıb.

Problemlər

Qaz təchizində smart sayğacların quraşdırılmasına başlanılmışdır,⁵¹ lakin proses yavaş gedir və pulsuz quraşdırılmalı olan yeni sayğaclar üçün ev sahiblərindən pul tələb edildiyi hallar da mövcuddur. Həmçinin, regionlarda köhnə sayğacların tətbiq olunduğu hallarda sayğacları oxuyan və elektron çeklər verən heç bir alətlərdən istifadə olunmur.⁵²

Azərsu ASC: su istifadəsi qaydalarının qəbulu

Əvvəllər suyun istifadəçilərə təchizatı heç bir xüsusi qayda ilə tənzimlənmirdi və istifadəçilər üçün standart müqavilələr mövcud deyildi (həm şəxsi evlər, həm də

⁴⁷ "ASAN Kommunal" mərkəzlərinin yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, <http://www.president.az/articles/19688>

⁴⁸ Konstitusiya Araşdırmaları Fondunun kommunal sektoru mütəxəssisi Ələkbər Ağasıyev, 10 dekabr 2013 müsahibə

⁴⁹ Index Mundi, 2011 <http://www.indexmundi.com/facts/azerbaijan/electric-power-transmission-and-distribution-losses>

⁵⁰ Azəriqaz" insəlahiyyətiəliəndi - Texniki şərtləri "Asanxidmət" verəcək. 11 November 2015

<http://www.qafqazinfo.az/iqtisadiyyat-4/qaz-cekdiirmek-pulsuz-olacaq-rovneq-abdullayev-video-128294>

⁵¹ Kommunal məsələlər üzrə mütəxəssis Ələkbər Ağasıyev ilə müsahibə, 16.12.2015-cil il

⁵² ŞA-nın ALAC layihəsi çərçivəsində qəbul olunmuş şikayətlər

kommersiya təşkilatları). Su istifadəsi qaydaları nəhayət qəbul və təsdiq edildi.⁵³ Bu qaydalar açıq şəkildə su təchizatçılarının və istifadəçilərin hüquqlarını və öhdəliklərini göstərir.

İstehlakçıların suölçən cihazlarla təmin edilməsi prosesinin prezidentin yeni fərmanı ilə sürətlənəcəyi gözlənilir⁵⁴.

Azərişiq ASC (BakıElektrikŞəbəkə)

Nailiyyətlər

Azərişiq (BakıElektrikŞəbəkə) öz veb sahifəsində⁵⁵ müştərilərin qarşılaşdığı mümkün problemlərin siyahısı və onların həlli istiqamətində atılan addımlar barədə məlumatı yerləşdirib. Veb sahifə həmçinin elektrik istifadəsi üçün öhdəliklər ilə əlaqədar vəsait təqdim edir.

Təvsiyələr

- Təchizatçı-istehlakçı münasibətlərini tənzimləyən hüquqi çərçivə nəzərdən keçirilməli, təchizatçının məsuliyyətləri müəyyən edilməlidir.
- Smart sayğacların quraşdırılması prosesi sürətləndirilməli və ev sahibləri üçün bunun qanunvericiliyə uyğun olaraq pulsuz həyata keçirilməsinə nail olunmalıdır.
- Qeyri-əhali istehlakçılar üçün smart sayğacların quraşdırılması üçün elektron ödəniş aləti yaradılmalıdır.
- Xidmətlərdən istifadəyə uyğun olaraq edilmiş ödənişlərin tarixini görə bilmək imkanı olmalıdır.
- Kommunal xidmətlərin təchizatı və qeyri-əhali istehlakçılar üçün smart sayğacların quraşdırılması qarşılığında ödəniş sistemi vahid e-hökumət portalına birləşdirilməlidir.
- Təchizatçının müfəttişləri tərəfindən qanun pozuntuları üzərində nəzarət gücləndirilməlidir.
- Təchizatçının fəaliyyəti barəsində dolğun məlumat paylaşılmalı, xüsusilə Azəriqaz İB-nin özünəməxsus veb saytı yaradılmalı və həmin sayt işlək vəziyyətdə olmalıdır.
- Təchizatçıların əhalinin şikayətlərinə operativ cavab verən qaynar xətləri təşkil edilməlidir.
- Su, qaz, elektrik enerji təchizatı işçilərinin Etik Davranış Kodeksi qəbul edilməlidir.
- Təchizatçı ilə bağlı mütəmadi olaraq (ildə bir dəfədən az olmamaq şərti ilə) rəy sorğuları keçirilməli, rəy sorğusunun keçirilməsinə müstəqil ekspert-mütəxəssislər, KIV və vətəndaş cəmiyyəti institutları nümayəndələri cəlb edilməlidir.
- Korrupsiya və korporativ idarəetmə ilə bağlı problemlər nəzərə alınmalıdır.
- Bütün ölkə üzrə elektrik enerjisi istehsalı və ötürülməsi funksiyaları paylanılmasından ayrılсын.

⁵³ Nazirlər Kabinetinin № 262 su istifadəsinin qaydalarının təsdiqi qərarı, 17 iyul 2014, www.cabmin.gov.az

⁵⁴İstehlakçıların suölçən cihazlarla təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29.03. 2016-cı il tarixli sərəncamı, www.president.az

⁵⁵ www.bes.az

VI. DİGƏR SAHƏLƏR

i. Daşınmaz əmlakın satışından verginin tutulması

Nailiyyətlər

1 yanvar 2016-cı il tarixindən etibarən bina/tikinti⁵⁶ satışına gəlir vergisi ölçüsünə (metraj), yerləşdiyi əraziyə və istifadə məqsədinə (yaşayış və qeyri-yaşayış) uyğun olaraq tək dərəcə tətbiq olunur.

Problemlər

Torpağın vergiyə cəlb olunması qaydası dəyişilməz qalır və satan şəxsin kağız üzərində əldə etdiyi gəlirə – alarkən və satarkən qoyulan qiymətlərin fərqinə – əsaslanır. Nəticədə, 2016-cı ildən etibarən iki növ (tikinti və torpaq) daşınmaz əmlakın satışından vergi tutulması iki fərqli üsul ilə aparılır. Bu isə çəşqinliq yaradır və ədalətsiz vergiyə cəlb edilməyə səbəb olur. Torpaqlarının keyfiyyəti nəzərə alınmadan, kənd təsərrüfatı və kommertiya məqsədilə istifadə olunan torpaqların satışından əldə olunan gəlirlərdən eyni dərəcədə vergi tutulması⁵⁷ narahatçılıq doğurur. Çünki, bu kənd təsərrüfatının inkişafına zərbə vura bilər; bundan başqa, kənd təsərrüfatı məhsullarının bahalaşmasına səbəb ola bilər.

Təvsiyələr

Qanuna müvafiq dəyişikliklər qəbul olunmalıdır:

- Torpağın sahəsinin satışından tutulan vergi torpaq ərazisinin ölçüsünə, yerləşdiyi məntəqəyə və təyinatına (yaşayış və ya qeyri-yaşayış) uyğun hesablanmalıdır. Başqa sözlə, torpağın sotu ilə bağlı sabit məbləğ (Mis: 20 AZN) + torpağın yerləşdiyi məntəqə (rayon və şəhər) ilə bağlı əmsal + yaşayış və qeyri yaşayış ilə bağlı əmsal əsasında.
- Kənd təsərrüfatı torpaqlarının satışına ayrıca aşağı vergi dərəcəsi tətbiq edilməlidir. Məsələn: Torpağın sotu ilə bağlı sabit məbləğ (Mis: 20 AZN) + torpağın yerləşdiyi məntəqə (rayon və şəhər) ilə bağlı əmsal + torpağın bonitet şkalası.

ii. Dövlət qulluqçularının işə qəbulu və xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi

Nailiyyətlər

Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya (bundan sonra Komissiya) Nazirlər Kabinetinin qərarı⁵⁸ ilə təsdiq olunmuş "Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Qaydalarını" qəbul edib. Bu Qaydalar dövlət işçilərinin hər il xidmət göstəriciləri əsasında qiymətləndirilməsi və mükafatlandırılması üçün hüquqi baza yaratmışdır. Komissiya bundan başqa Dövlət Qulluğu Məcəlləsinin layihəsini

⁵⁶Amendments to the Tax Code dated 7 December 2015 to enter into force as of 1 January 2016

⁵⁷NK-nın 230 nömrəli 29 dekabr 2000-ci il tarixli Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar haqqında qərarı

<http://www.taxes.gov.az/modul.php?name=qanun&news=506>

⁵⁸"Dövlət qulluqçusunun attestasiyasının keçirilməsi Qaydaları"nın təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin qərarı № 367, 19 noyabr 2015-ci il, www.csc.gov.az

hazırlamış və maraqlı tərəflərin hər biri ilə, o cümlədən vətəndaş cəmiyyəti ilə müzakirələrin aparılmasını təşkil etmişdir.⁵⁹

Komissiyanın 2014-cü ildən başlayaraq işəgötürmə prosesində test imtahanını onlayn izləmək üçün təqdim etdiyi sistem şəffaflığı daha da təkmilləşdirmişdir⁶⁰. Dövlət qulluğuna daha da yaxşı hazırlanmaq və biliklərini yoxlamaq üçün namizədlərə 2015-ci ildə yeni onlayn “mock” sistemi köməklik göstərmək məqsədi ilə təqdim edilib.⁶¹

2014-cü ildə qəbul olunmuş, həmin ildə də tətbiqinə başlanılmış dövlət qulluğuna qəbul üçün test imtahanının internet vasitəsilə canlı yayımı və 2015-ci ildə tətbiq olunmağa başlanılmış onlayn sınaq imtahanları dövlət qulluğuna müraciət etmiş namizədlərin öz biliklərini təkmilləşdirməsinə və dövlət qulluğu müsabiqəsinə daha səmərəli hazırlaşmasına kömək etmək məqsədi daşıyır.⁶² Habelə, dövlət qulluğuna müraciət prosesini asanlaşdırmaq və məlumatlandırmaq üçün çoxsaylı televiziya proqramları təşkil olunmuş, reklam videoroliklər hazırlanmışdır⁶³ və bu addımlar digər dövlət orqanları üçün nümunə ola bilər.

Təvsiyələr

- Dövlət Qulluğu Məcəlləsinin yekun layihəsinin qəbul edilməsi prosesi sürətləndirilməlidir.
- Dövlət qulluqçularının xidmətə görə qiymətləndirilməsi və illik qaydada mükafatlandırılması üçün hüquqi bazanı təşkil edən “Dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi qaydalarının”⁶⁴ icrasının nəticələri ictimaiyyətə açıqlanmalıdır.

iii. İctimai xidmətin keyfiyyəti

Prezident fərmanı ilə ASAN xidmət indeksinin yaradılması təmin olunmalıdır. Bu indeks ictimai xidmətlərin keyfiyyətini bir sıra parametrlər, o cümlədən xidmətin müddəti, vətəndaş məmnunluğu, geri dönüş mexanizmi, şəffaflıq və s. əsasında qiymətləndirəcək.⁶⁵

ASAN-ın müraciətini nəzərə alaraq, ŞA hazırladığı e-xidmətlərin qiymətləndirilməsi metodologiyasını paylaşmışdır.⁶⁶

iv. Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamalar

Nailiyyətlər

⁵⁹ Dövlət Qulluğu Məcəlləsi” layihəsinə dair keçirilmiş ictimai 24 dekabr 2014-cü -müzakirədə verilmiş təkliflər, csc.gov.az

⁶⁰ Dövlət Qulluğu üçün Əməkdaşlığı şəbəkəsi görüşü təşkil olunmuşdur. Fakt xəbər qəzeti, 26 dekabr 2013 <http://faktxeber.com/>

⁶¹ 22 aprel 2015-ci il tarixli Vüqar Əskərov ilə müsahibə, Dövlət Qulluğu Komissiyası

⁶² www.csc.gov.az

⁶³ www.csc.gov.az

⁶⁴ www.csc.gov.az

⁶⁵ Dövlət və bələdiyyə orqanlarında, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında vətəndaşların müraciətləri ilə bağlı kargüzarlığın aparılması Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 9 iyun 2016-cı, www.president.az

⁶⁶ Dövlət qurumlarının E-inkışaf İndeksi, 2015-2016, Bakı,, sentyabr 2016, Məhəmməd Muradov, Şəffaflıq Azərbaycan, www.transparency.az

Özəl sektorda aparılan yoxlamaların dəqiq qeydiyyatının aparılması və onların sayının minimuma endirilməsi məqsədilə bir sıra hüquqi aktlar qəbul olunmuşdur.⁶⁷ 2015-ci ilin avqust ayında ölkədə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı əsas tənzimləyici dövlət orqanı olan İqtisadiyyat Nazirliyinə⁶⁸ Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən idarə olunan sahibkarlıq sahəsində yoxlamaların vahid məlumat reyestrinə giriş hüququ verilmişdir. Bundan başqa, sahibkarların işini rahatlaşdırmaq məqsədilə, yeni qanun⁶⁹ və sonrakı prezident fərmanları^{70,71} yoxlamaların miqyasının əhəmiyyətli surətdə azaldılması üçün qanunvericilik bazası yaratmışdır. Əməli irəliləyişlərdən biri kimi sahibkarların qeyri-qanuni yoxlamalardan şikayət etməsi üçün qaynar xəttin yaradılması olmuşdur. Praktikada qeyri-qanuni yoxlamalara rast gəlinmə dərəcəsi⁷², 2015-ci ilin ilk rübündə yoxlamaların sayı nəzərəcarpacaq qədər 19.300-dən 34-ə enmişdir (vergi yoxlamasından başqa)⁷³.

Təvsiyələr

- Qeyri-qanuni yoxlama apararı ayrı-ayrı vəzifəli şəxslərə və qurumlara qarşı cəzalar aydın müəyyən edilməlidir.
- Qanunu pozanlar və onlara tətbiq olunan cəzalar haqqında məlumat dərc edilməlidir.

v. Lisenziyaların verilməsi

Nailiyyətlər

2015-ci ilin oktyabrında Azərbaycan Respublikasının prezidenti öz çıxışında digər məsələlərlə yanaşı həm də kiçik və orta bizneslərin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün lisenziya və icazələrin əldə edilməsi prosesində üzləşdikləri çətinlikləri vurğulamışdır⁷⁴. Bu çıxışın ardınca lisenziyalaşdırma prosesinin sadələşdirilməsi və onun şəffaflığının və səmərəliyinin artırılması məqsədilə imzalanmış prezident fərmanına⁷⁵ əsasən, lisenziya tələb edilən sahələrin sayı 56-dan 37-ə endirildi, bundan başqa lisenziyaların mərkəzləşmiş qaydada asan xidmət və elektron xidmətləri vasitəsilə verilməsi İqtisadiyyat Nazirliyinə və ASAN Xidmətə tapşırıldı. Başqa sözlə, ayrı-ayrı dövlət orqanları bütün növ lisenziyaları vermək hüququndan məhrum olur və bu səlahiyyət yalnız İqtisadiyyat Nazirliyinə həvalə olunur. Hal-hazırda biznesə 87 icazə ilə

⁶⁷"ASAN Biznes" mövzusunda ictimai vəkillik dəyirni masası, 09.06 2015-ci il, "Milli Şəffaflıq Sistemi Qiymətləndirməsi 2014", www.transparency.az

⁶⁸Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15.02.2011-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların vahid məlumat reyestrinin forması və aparılması qaydası haqqında Əsasnamə"də dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10.08.2105-ci il tarixli Fərmanı, www.president.az

⁶⁹Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında 26.10. 2015-ci il tarixli Qanunu, www.president.az

⁷⁰"Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında" Azərbaycan Respublikasının 20.10. 2015-ci il tarixli Qanununun tətbiqi və sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dövlət tənzimlənməsinə dair əlavə tədbirlər barədə 26.10. 2015-ci il tarixli Prezidentinin Fərmanı, www.president.az

⁷¹Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən insanların həyat və sağlamlığına, dövlətin təhlükəsizliyinə və iqtisadi maraqlarına mühüm təhlükə yaradan hallar üzrə aparılmasına yol verilən yoxlamaların 26.10.2015-cil il tarixli Siyahısı, www.president.az

⁷²ŞA-nın 6 sahibkar ilə müsahibələri, dekabr 2016

⁷³EU Business Climate Survey Report, 2016

⁷⁴Ильхам Алиев призвал бороться с монополиями, 12 Октября 2015, <http://haqqin.az/news/54802>

⁷⁵Sahibkarlıq fəaliyyətinin xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunan növlərinin sayının azaldılması, xüsusi razılıq (lisenziya) verilməsi prosedurlarının sadələşdirilməsi və şəffaflığının təmin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10.10.2015-cil il tarixli Fərmanı, www.president.az

yanaşı, 26 lisenziya ASAN Xidmət mərkəzləri vasitəsilə biznesə müddətsiz əsaslarda təqdim edilməkdədir⁷⁶. Lisenziya ilə bağlı elektron portal hazırlanmaqdadır.

Ümid edirik ki, lisenziya və icazələr haqqında xüsusi qanun, eləcə də lisenziya və icazələrin verilmə prosedurlarının tətbiqi ilə bağlı prezident fərmanı lisenziyalaşdırma prosesi üçün aydın təlimat rolunu oynayacaq.^{77, 78}.

Təvsiyələr

- “Lisenziyalar və icazələr haqqında qanun”-un qəbul olunması sürətləndirməlidir.
- Dövlət mülkiyyətində olan və özəl şirkətlər üçün bərabər lisenziyalaşdırma rejimi qurulmalıdır.
- İcazələr və sertifikatlar sistemini sadələşdirmək üçün;
 - icazələrin və sertifikatların və onları verəcək orqanların siyahısı hazırlanmalı,
 - icazələrin və sertifikatların qüvvədə olma şərtləri aydın şəkildə vurğulanmalı,
 - icazələri və sertifikatları yeniləmək üçün sadələşdirilmiş mexanizm tətbiq olunmalı,
- E-informasiya və e-müraciət ilə yanaşı, iş icazələrinin və lisenziyalarının da e-xidmətlər tərəfindən verilməsi təmin edilməlidir.

vi. Hökumət-Vətəndaş Münasibətləri

a) Qaynar xəttlər

Nailiyyətlər

2008-ci ilin sonunda “Şəffaflıq Azərbaycan” mövcud qaynar xətləri monitoring edib,⁷⁹ (yalnız 4-ü əlçatan idi: Təhsil Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və Baş Prokurorluq), nəticələr və təkliflərdən ibarət hesabat tərtib edib. Əsas müşahidə o idi ki, dövlət orqanlarının telefon və internet əsaslı qaynar xətlərinin təsisi və idarə olunması üçün vahid metodologiya və rəhbərlik mövcud deyildi. 2008-ci ildən etibarən ŞA dəfələrlə hökumətə ALAC və sonrakı APT layihəsi vasitəsilə vahid tənzimləmə sistemini qəbul etməyi tövsiyə edib. Yeni qəbul olmuş Qaydalar⁸⁰ bu problemin həllinə xidmət edir.

Problemlər

Hesabatlılıq və şəffaflıq – qaynar xətlərin etimadlılığının əsas amilləridir və müntəzəm statistikalar dərc olunmalıdır. 10-cu maddə qaynar xətlərin hesabatını nizamlayır, lakin bu hesabatların ictimaiyyət üçün işıqlandırılması nizamlanmır.

Vətəndaş cəmiyyəti qaynar xətti prosedurları haqqında təlim keçərək hökumət qaynar xəttinin effektivliyini artırma bilər və hökumət qaynar xəttinin topladığı məlumatın

⁷⁶ <http://asan.gov.az/az/content/index/412#.V2hP5LiLSM8>

⁷⁷ Lisenziyalar və icazələr haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 15 mart, 2016, www.president.az

⁷⁸ Lisenziyalar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 15 mart tarixli 176-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 20.04. 2016, www.president.az

⁷⁹Hökumət qaynar xətlərinin daha da effektivləşdirilməsi, Transparency International, 2009, www.transparency.az

⁸⁰Dövlət orqanlarında çağrı mərkəzlərinin fəaliyyətinin təşkili Qaydaları”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 25.02.2015-cil il tarixli qərarı, www.taxes.gov.az

hesabatlılıq və şəffaflıq amillərinə cavab vermələrinə səy göstərə bilər. Qaydalar heç bir formada vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlığa istinad etmir.

Qaynar xətt ayrı vahid struktur statusuna, öz büdcəsinə və yazılarda öz prosedurlarına malik olmalıdır. Yaxşı reklam kampaniyası, xüsusilə bölgələrdə, qaynar xəttin uğuru üçün əsasdır. Qaydalarda bu problemlər əhatə edilməyib.

Təvsiyələr

- Qaynar xəttlərlə bağlı statistikaların və analitik hesabatların ictimaiyyətə işıqlandırılmasını nizamlamaq;
- Qaynar xəttlərin müəyyən çərçivələr daxilində müstəqil fəaliyyət göstərmələri üçün bəzi təchizatları təmin etmək. Məsələn, vahid struktur statusu, öz büdcələri və yazılarda öz formal prosedurlarına malik olması;
- Vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlığı və onun formalarını nizamlamaq;
- Çağrı mərkəzinin xidməti zamanı qeydə alınan audio yazıların vətəndaşın tələbi ilə ona təqdim olunması.

b) İfşaçıların (whistleblowers) müdafiəsi

Nailiyyətlər

Qanunverici işçi qrupu yaradıldı və bu qrupa iki QHT (ŞA və APT layihəsi çərçivəsində həmkarı Konstitusiya Araşdırmalar Fondu), iki dövlət orqanı (Korrupsiya Qarşı Mübarizə Komissiyası və Dövlət Qulluğu Komitəsi) dəvət olundu.⁸¹ Müvafiq dövlət orqanları və ekspertlərin təqdim etdiyi məlumatlar əsasında qanun layihəsi hazırlanıb. Qanun layihəsinin Milli Məclisin gündəminə daxil olması üçün göndərilmişdir.⁸²

Təvsiyələr

- Sosial əhəmiyyətli qanun layihəsinin ictimai müzakirəsini təşkil etmək;
- İfşaçıların müdafiəsi üçün qanunun qəbul olunmasını sürətləndirmək;
- Hüquq-mühafizə orqanlarını ifşaçıların şikayətlərinə bitərəf və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə birlikdə yanaşmağa həvəsləndirmək.

c) Vətəndaşların yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı

Nailiyyətlər

Yeni nizamlamaya əsasən,⁸³ Azərbaycan vətəndaşının qeydiyyatda olduğu yaşayış yerini təsdiq edən və polis yerli struktur vahidi olan pasport masası tərəfindən verilən Form №2 sənədi ASAN mərkəzlərindən bir iş günü ərzində alınabilir. Yeni nizamlama yerli orqanlar tərəfindən verilən əvvəlki kağız formanı ləğv etmir. ASAN mərkəzlərinin əhatə etmədiyi kənd və balaca şəhərlərdə əvvəlki sənədə tələb yenə də olacaqdır.

⁸¹The Law on Whistle blower protection will be publicly discussed in Azerbaijan, Trend news agency, 31.07. 2014, <http://az.trend.az>

⁸² Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatının işçi qrupu ilə müzakirəsi, noyabr 2015

⁸³Dövlət xidmətlərinin göstərilməsində şəffaflığın artırılması, yaşayış yeri üzrə qeydiyyat və lisenziyalaşdırma prosedurlarının elektronlaşdırılması sahəsində bəzi tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 31.08.2015-ci il tarixli Fərmanı, www.president.az

Problemlər

Bu sənəd lazımsızdır və tamamilə ləğv olunmalıdır, çünki şəxsiyyət vəsiqəsində bu məlumat var. Bu məlumatı Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən istifadə olunan İAMAS məlumat bazasından da əldə etmək olar.

Qeydiyyat ilə bağlı digər problemlər daşınmaz əmlak çıxarışlarının verilmə prosesinin ləngiməsi və bölgələrdən böyük şəhərlərə kütləvi köçmə, çox insan qeydiyyatda olduğu yerdə yaşamır və bu dövlət orqanlarına insanları tapmaqda çoxlu problem yaradır.⁸⁴

Təvsiyələr

- Forma № 2-nin ləğv olunması
- Hüquqi şəxslərdə hüquqi və faktiki ünvan analoqu kimi, qeydiyyat yeri ilə yanaşı faktiki yaşayış ünvanı anlayışını tənzimləmək.

d) İctimai Şuralar

İctimai iştirakçılıq qanunu 1 iyun 2014-cü il tarixində qəbul edilib qüvvəyə minmişdir. Qanunvericiliyə müvafiq olaraq dövlət qurumları o cümlədən, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi vətəndaş cəmiyyəti ilə birlikdə var olan monitoring şuralarını inkişaf etdirməyə və ya yenilərini qurmağa başlayıblar.

e) Vətəndaş müraciətləri

Prezident fərmanı dövlət və bələdiyyə orqanlarında, eləcə də, dövlətə məxsus müəssisələrdə vətəndaş müraciətlərinin qəbulu, qeydiyyatı və gedişatı ilə bağlı kargüzarlığın aparılması Qaydasını təsdiq edib.⁸⁵

vii. Müəllimlərin diaqnostik qiymətləndirilməsi

Nailiyyətlər

2014-ci ildən aparılan pilot diaqnostik qiymətləndirmə tamamlandıqdan sonra müəllimlərin diaqnostik qiymətləndirilməsi⁸⁶ prosesi regionlarda da bütün sürətiylə davam edir⁸⁷. Pilot qiymətləndirməni uğurla keçən müəllimlər üçün maaşları 10% artırılmışdır.⁸⁸

Problemlər

⁸⁴Daşınmaz Əmlakın Vergiyə Cəlb Edilməsi mövzusunda 20.11.2015-il tarixli dəyirmi masa, www.transparency.az

⁸⁵ Dövlət və bələdiyyə orqanlarında, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında vətəndaşların müraciətləri ilə bağlı kargüzarlığın aparılması Qaydası'nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 9 iyun 2016-cı <http://www.president.az/articles/20385>

⁸⁶Məktəbəqədər təhsilin mövcud vəziyyəti, problemlər və perspektivlərmövzusunda tarixli 29.11. 2010-cu ildə tarixli dəyirmimasa, www.transparency.az

⁸⁷ Михаил Джаббаров обещает поднять зарплаты учителям, 11.09. 2014, <http://haqqin.az/news/29828>

⁸⁸İmtahandan keçmiş müəllimlərin maaşı artırıldı, 18.03.2016, www.transparency.az/cnewsandwww.edu.gov.az

Müəllimlərin mükafatlandırılması çox zəif gedir və bu peşəyə gəlmək istəyən bacarıqlı gəncləri həvəsdən salır. Həmçinin, müəllimlərin diaqnostik qiymətləndirilməsinin nəticələri ictimaiyyətə açıqlanmır.

Təvsiyələr

- Müəllimlərin diaqnostik qiymətləndirilməsinin nəticələri aşağıdakı kateqoriyalar üzrə detallı açıqlansın:
 - iştirak edən müəllimlərin sayı;
 - qiymətləndirmədən keçə bilməyənlərin nisbəti;
 - ən yüksək nəticə göstərənlərin nisbəti;nəticələrdən asılı olaraq qiymətləndirmənin iştirakçılar üçün maliyyə və inzibati nəticələri və s.

Əlavə No 1.

ŞA tərəfindən sentyabr 2012- sentyabr 2016-cı illərdə AŞT layihəsi çərçivəsində müxtəlif dövlət qurumları ilə keçirilmiş dəyirmi masaların siyahısı

No	Tarix	Dövlət qurumunun adı	Mövzu
1	11 mart 2013	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Ünvanlı sosial yardımın sosial təminat sahəsində rolu və elektron xidmətlərin göstərilməsi vəziyyəti
2	29 aprel 2013	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti	Daşınmaz əmlakın qeydiyyatında şəffaflığın təminatı
3	17 may 2013	Ədliyyə Nazirliyi	Notariat sahəsində mövcud vəziyyət və aparılan islahatlar
4	28 iyun 2013	"Bakı Elektrik Şəbəkə" ASC	Elektrik enerjisi təchizatı sahəsində vətəndaşların qarşılaşdıqları problemlər və onların həlli yolları
5	21 fevral 2014	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Əlilliyi olan şəxslərin hüquqi və sosial müdafiəsi sahəsində əsas problemləri
6	25 iyun 2014	"Azəriqaz" ASC	Qaz təchizatı sahəsində şəffaflığın artırılması
7	28 avqust 2014	Ədliyyə Nazirliyi	Vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarını dövlət qeydiyyatı məsələləri
8	12 dekabr 2014	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti	Çoxmənzilli binaların qeydiyyatı sahəsində nailiyyətləri və həlli və şəffaflığın artırılması
9	28 yanvar 2015	"Azərsu" ASC	Su təchizatı sahəsində şəffaflığın artırılması
10	2 aprel 2015	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Əmək münasibətləri çərçivəsində yaranan problemlər və onların həlli yolları
11	28 iyul 2015	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti	Fərdi yaşayış evlərinin qeydiyyatı sahəsində mövcud problemlər və onların həlli yolları
12	20 noyabr 2015	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti, Vergilər Nazirliyi	Daşınmaz Əmlakın Vergiyə Cəlb Edilməsi
13	24 dekabr 2015	"Azəriqaz" ASC	Qaz təchizatı prosesində istehlakçıların hüquqlarının qorunması, əffaflığın artırılması və mövcud problemlərin həlli yolları
14	03 fevral 2016	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Daşınmaz Əmlakın	Rəsmiləşdirilə bilinməyən daşınmaz əmlakın dövlət qeydiyyatı

		Dövlət Reyestri Xidməti	
15	19 fevral 2016	Dövlət Sosial Müdafiəyə Fondu	Sosial sığorta və pensiya təminatı sahəsində problemlər və onların həlli yolları
16	20 fevral 2016	Ədliyyə Nazirliyi	Notariat kontorların monitorinqi və qiymətləndirilməsinin nəticələri

Əlavə 2.

ŞA tərəfindən sentyabr 2010- sentyabr 2012-cı illərdə AŞT layihəsi çərçivəsində müxtəlif dövlət qurumları ilə keçirilmiş dəyirmi masaların siyahısı

Nö	Tarix	Dövlət qurumunun adı	Mövzu
1	29 noyabr 2010	Təhsil Nazirliyi	Məktəbəqədər təhsilin mövcud vəziyyəti, problemlər və perspektivləri
2	2 fevral 2011	Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya	Dövlət qulluğu sahəsində yaxşı idarəetmə prinsiplərinin təkmilləşdirilməsi
3	30 mart 2011	Məhkəmə Hüquq Şurası	Məhkəmə sistemində şəffaflığın artırılması
4	14 iyun 2011	Bakıelektrikşəbəkə ASC	Elektrik enerjisi təchizatı sahəsində vətəndaşların qarşılaşdıqları problemlər və onların həlli yolları
5	21 iyun 2011	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Ünvanlı sosial yardımın təyin edilməsi və qarşıya çıxan problemlərin həlli
6	28 iyun 2011	"Azerigaz" ASC	Qaz təchizatı sahəsində vətəndaşların qarşılaşdıqları problemlər və onların həlli yolları
7	4 oktyabr 2011	Dövlət Sosial Müdafiə Fondu	Pensiyaların təyinatı ilə bağlı problemlərin həlli
8	11 noyabr 2011	"Azərsu" ASC	Su təchizatı sahəsində vətəndaşların qarşılaşdıqları problemlər və onların həlli yolları
9	6 dekabr 2011	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Əmək münasibətləri zamanı qarşıya çıxan hüquq pozmaları
10	10 aprel 2012	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi, Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti	Daşınmaz əmlakın qeydiyyatında şəffaflığın təminatı
11	26 aprel 2012	Ədliyyə Nazirliyi	Notariat xidməti: problemlər və islahatlar
12	14 may 2012	Milli Məclisi	Qanunvericilik ilə bağlı təklif olunan tövsiyələrin ümumi müzakirəsi

Bütün tövsiyələr www.transparency.az veb sahifəmizdə azərbaycan dilində mövcuddur.